

УДК 069.12:37.03(477.72)3-48

К. С. Зелена

## Місце дитини в музеї

У статті йдеться про форми знайомства дітей з музеєм, такі як гуртки, майстер-класи та інші заходи для молодшої аудиторії. Адже проведення оглядової екскурсії по експозиції, може заплутати дитину та відбити бажання відвідувати музей в майбутньому. Під час майстер-класів розвиваються різні психічні функції дитини: увага, мова, пам'ять, мислення.

*Ключові слова:* музейне заняття, майстер-клас, лекція, дозвілля, дитячий музей.

Сьогодні роль музеїв не обмежується лише демонстрацією старовинних експонатів. В оточенні реліквій підростаюче покоління може отримати безцінні знання не лише про навколишнє середовище та історичну спадщину. Головне, що потрібно, це відповісти на питання: «Як зробити музей цікавим та зрозумілим для всіх категорій відвідувачів?». Почати потрібно з дитячої аудиторії. Адже саме з дитинства потрібно зацікавити таємницями старовинних експонатів. Завдання сучасних співробітників музею на сьогодні полягає в тому, щоб не лише провести дитину біля вітрин експозицій. Потрібно побудувати роботу, враховуючи вікові особливості та захоплення кожної дитини.

Коли діти потрапляють до музею, прослуховують екскурсію та беруть участь в майстер-класах, це не лише поповнює їхню скарбницю знань, а й веде до збільшення самоповаги. Адже малеча відчуває свій вклад у створення культурних подій (поповнення виставок їхніми творчими виробами, беруться до уваги їхні побажання в розробках екскурсій та майстер-класів) та зникає брати участь у суспільному житті.

Перше знайомство дітей з музеєм повинно проходити через таку форму роботи, як гуртки, майстер-класи та інші заходи для молодшої аудиторії музею. Адже проведення оглядової екскурсії по експозиції може заплутати дитину та відбити бажання відвідувати музей в майбутньому. Знаючи малечу, можемо дійти висновку, що все незрозуміле або нецікаве може взагалі перестати дитину цікавити. Проблема полягає ще й в тому, що дуже часто знайомство з музеєм у дитини розпочинається з батьками. В такому випадку не всі

звертаються до екскурсоводів, думаючи, що зможуть самі познайомити та передати своє захоплення музеєм дитині.

Звісно є досвід, коли подано опис і для дорослих, і для дітей, але чи зможуть все ж таки батьки самі справитися з такою задачею. Іноді і самі дорослі не знають, на що прийшли, і допомога екскурсовода їм просто необхідна.

Про місце дитини у музеї замислювалися ще кілька століть тому. Батьківщиною дитячих музеїв є Англія. У 1872 р. принц Уельський в Лондоні відкрив Музей дитинства (Національний музей дитинства Великобританії). Будучи частиною Південно-Кенсінгтонського музею, він спеціалізувався на збиранні різного роду раритетів, але в особливій мірі — на колекціях костюмів, іграшок та ігор різних країн. Зараз його програми орієнтовані на занурення в різні історичні епохи, а також на події, що відбуваються в музеї Вікторії і Альберта.

У порівнянні з програмами дитячих музеїв США, які ставлять собі за мету розвиток, навчання дитини та підготовку її до життя в суспільстві за допомогою музейної колекції, вони носять обмежений характер. Може тому батьківщиною дитячих музеїв багато фахівців вважають США, де в період з 1899 по 1925 р. з'явилася ціла група музеїв, які усвоїї діяльності спиралися на педагогічні концепції. Сполучені Штати Америки — це не лише батьківщина дитячих музеїв, а й країна, де ідея створення спеціалізованих музейних просторів для дітей отримала найбільш різноманітне і яскраве втілення.

На сьогодні існує багато різноманітних дитячих музеїв. Форбс було представлено найяскравіші музеї світу. Це і замок Шар-

ля Перро у Франції, де кожного відвідувача зустрічають понад 150 воскових фігур. А потрапити до будинків улюблених літературних героїв можна в музеї Астрид Ліндгрєн у Швеції. Дізнатися про історію іграшок можна у музеї дитинства (Великобританія), адже там зібрано понад 20 000 експонатів: пластикові, дерев'яні, фарфорові і воскові ляльки, величезні залізні дороги, іграшки всіх кольорів, розмірів і видів, одяг на дітей, ведмедиків, ляльок, три десятка лялькових будиночків, шкільні предмети, дитячі меблі, настільні ігри і багато іншого.

В Херсонському краєзнавчому музеї велике значення мають дослідження захоплень та інтересів дитячої категорії відвідувачів.

Під час створення заходу готується лекція. При написанні текстів співробітники музею враховують вікові особливості аудиторії. Не завантажують розповідь датами та складними термінами. Детальніше зупиняються на описі музейних експонатів або готують цікаву інформацію, яка легко запам'ятовується та захоплює малечу. Заходи проходять на базі постійних експозицій чи тимчасових виставок. Під час лекції використовується інтерактивні мультимедійні пристрої.

Демонструються музейні експонати, які несуть не лише інформаційну функцію, а ще й слугують джерелом натхнення. Адже коли діти бачать чучело якоїсь тварини чи старовинну річ, вони хочуть по-своєму зобразити цей експонат. Іноді результат вражає не лише маленьких творців, але й дорослих.

На майстер-класах відбувається прояв творчої фантазії. Діти мають можливість оволодіти техніками квіллінг, вибійка, декупаж, кардмейкінг, оригамі. Нами розроблено цикл заходів, поділений на квартали відповідно до пір року або тематичних свят.

Досить часто заходи мають екологічний напрямок. Тому найчастіше ми даруємо друге життя вже використаним речам або виготовляємо вироби з екоматеріалів.

На жаль, в Україні такі поняття, як екомода, екодизайн і екоприкраси, маловідомі. Ми живемо в середовищі, яке потребує раціонального використання. Тому старий одяг, меблі, шматки тканини і навіть старі газети можуть принести користь у дім. Природі потрібно допомагати зі своєю вигодою. Херсонський краєзнавчий музей проводить цикл заходів, присвячених рециклінгу. Діти навчаються, як жити з природою в злагоді та берегти її ресурси.

Матеріали для еко-майстер-класів (жолуді дуба звичайного та каштанолістого, насіння солодки їжакової, чекалкиного горіха, плоди барбарису, шипшини, сухоцвіти, пелюстки тощо) збираються науковцями під час експедиційних виїздів на природу.

У 2014 р. співробітники музею отримали досвід роботи з Херсонською благодійною організацією захисту тварин «Вірні друзі». У рамках акції «Мій екологічний слід, або Давайте рятувати планету!» за підтримки Міжнародного благодійного фонду Костянтина Кондакова, всі бажаючі взяли участь у цікавих заходах, лекціях та майстер-класах. Всі заходи були благодійними, а участь у них безкоштовна. Багато херсонських шкіл надали допомогу безпритульним тваринам.

Цикл заходів до Міжнародного дня Матері-Землі «Чудеса землі Херсонської. Мій екологічний слід, або Давайте рятувати планету!» складався з чотирьох блоків: «Рятуємо рослини», «Рятуємо тварин», «Вода — це життя» та «Мій екологічний слід».

Під час лекції розкривалися актуальні питання не лише для нашого міста, а й глобальні проблеми всієї планети. Заходи були спрямовані на аналіз чинників, що впливають на забруднення середовища. Крім фотоматеріалів для дітей були продемонстровані відеоролики, які допомогли самостійно зробити цінні висновки.

Майстер-класи також пройшли під гаслом збереження природи. За техніками квіллінг, декупаж, кардмейкінг діти навчилися створювати декоративні прикраси з вживаних речей.

Учасники заходів мали змогу долучитися до акції «Оживи дерево життя», залишивши на ньому відбиток своєї долоні.

В дні шкільних канікул музей пропонує «Канікулярні програми» для школярів. Можливість взяти участь у пізнавальних майстер-класах, інтерактивних іграх, квестах, творчих заняттях дозволяє ближче познайомитися з музеєм та поповнити свої знання перед школою. Для дітей цього віку характерний потяг до словесного спілкування з однолітками і в великій мірі — з дорослими. Тому у роботі з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку, найбільш результативна діалогова форма ведення лекцій.

Влітку діти розвіюють міфи про здавалось знайоме навколишнє середовище, заглядають в скриню, якій понад 100 років, та подорожують «Заповідними стежками нашого краю».

Після завершення теоретичної частини діти переносять свої враження та емоції на «полотно для творчості» під час майстер-класів. Дошкільнята та молодші школярі створюють «Кумедного їжачка з ниток та паперу». Діти середнього шкільного віку опановують техніку вибійки з традиційним українським орнаментом. Відвідувачі діляться враженням від побаченого та переносять їх на художнє полотно олівцями-пастелями.

В період зимових свят музей готує цикл заходів для молодших школярів, враховуючи інтереси та захоплення кожної дитини. Минулого року відвідувачі, які хотіли опинитися в зимовій казці, прослухати історії про старовинні вірування наших предків та побувати в загадковій Ісландії, відвідали інтерактивний захід «Казки зимового лісу». Співробітники музею зібрали матеріали та документальні згадки про вірування людей і перетворили їх в цікаву розповідь для даної категорії відвідувачів. Діти мали можливість познайомитися з українськими та скандинавськими легендами і повір'ями. Наприкінці заходу кожен учень виготовив новорічну іграшку з використаних лампочок. Піклуючись про довкілля, діти створили прикрасу на свою ялинку.

А для маленьких колекціонерів та цінителів старовинних речей до новорічних свят співробітники музею підготували захід «Різдвяний вінтаж». Юні експерти розглядали старі різдвяні листівки, досліджували символи на них та слухали легенди їх виникнення. Діти мали можливість побувати на виставці, де представлені як збільшені копії ретро-листівок, так і оригінали з фондів музею. Є також листівки, які бачили не всі українці, адже були надруковані вони в еміграції та переправлялись підпільно. Була представлена тут і перша українська різдвяна листівка, автор якої Ілля Репін. Після побаченого діти мали змогу власноруч створити листівку та передати всі свої різдвяні емоції за допомогою техніки кардмейкінгу.

Тематичні заходи користуються великою популярністю в нашому музеї. Кількість відвідувачів таких заходів становить 70%. «Вода — це справжнє диво», «Світ, кити і ми», «Під знаком Купідона», «Весняний настрій в музеї», «Святкова чарівниця», «Великдень в Україні та світі», «Пташиний калейдоскоп» завжди збирають повні майданчики відвідувачів.

Дізнатися подробиці великодніх традицій в Україні та світі: чому гоїдання на гоїдалці додавало здоров'я, якими фарбами користу-

вались наші предки для фарбування крашанок, що брали з собою до церкви і що ставили на великодній стіл можна, відвідавши захід «Великдень в Україні та світі». Захід не лише знайомить дітей з українськими традиціями, які з часом починають забуватися. Звичайно ж чимало цікавих традицій і в інших країнах: звідки походить великодній кролик, ким його замінили в Австралії, як прикрашають свої будинки шведи. Цю та багато іншої інформації почули наші відвідувачі під час віртуальної подорожі. Усіх захопили великодні ігри з крашанками — «в котка», «в кидка».

Діти обирали на цьому заході два майстер-класи: вибійку та виготовлення великоднього кошика. На майстер-класі діти змогли долучитися до унікального явища в українському народному мистецтві — ручної вибійки. Вибійка, вибиванка, мальованка, друкованиця, димка — так називали в Україні тканини з візерунком, який наносили на них узорно різьбленою і змашеною фарбою дошкою. На іншому майстер-класі діти виготовляли великодній кошик та прикрашали його, проявивши всю творчу фантазію.

В стінах Херсонського краєзнавчого музею можна відсвяткувати подію, яка відбувається раз на рік і є чи не найголовнішим дитячим святом. В музеї дитина може відсвяткувати свій день народження з піратами. В ігровій формі ми знайомимо наших гостей з таємничим світом володарів морських просторів. Непомітно діти вивчають географію та знайомляться з біографіями відомих піратів. На них чекає подорож з картою в цікавий і таємничий світ володарів морських просторів. Доторкнутися до історії тих часів допоможуть музейні експонати, які особливо цікавлять відвідувачів. Сюрпризом були захоплені ігри у стилі піратів, де діти змогли повною мірою проявити свою активність.

Пізнавальний процес у молодших школярів стає більш глибоким і осмисленим завдяки збільшенню кількості відомостей, уявлень і понять, отриманих у школі.

Вони схильні до творчості і фантазування, схильні комбінувати знайомі образи, пишучи фантастичні оповідання та казки і створюючи зображення, ілюструючи власні фантазії.

У них висока зорова активність: вони люблять розглядати візуальні об'єкти, помічають багато їх характерних ознак і задають безліч питань.

Майстер-класи мають позитивний вплив і на нервову систему дітей. Адже більшість

батьків робить великі надії на пізнавальні фільми та мультфільми. Але не будемо забувати, що так дитина не зможе повною мірою показувати та контролювати свої емоції. Робота професіоналів та спілкування за цікавою справою разом зі своїми однолітками веде до позитивних показників нервової системи підростаючого покоління.

Під час майстер-класів засвоюється музейна інформація, розвиваються різні психічні функції дитини: увага, мова, пам'ять, мислення.

Понад 5 років ми працюємо з дитячою категорією відвідувачів. Сьогодні багато родин вже є постійними відвідувачами Херсонського краєзнавчого музею. Приємно спостерігати, як на наших очах підрастає малеча. Одне з досягнень музейних співробітників — це бачити, як дитячі захоплення перетворюються в справжні таланти, а в майбутньому, можливо, навіть в професії.

Звісно, зараз у планах — створення нових майстер-класів та заходів для наших маленьких відвідувачів. Та на досягнутому працівники Херсонського краєзнавчого музею не збираються зупинятися. В 2016 р. було створено Центр дитячого дозвілля.

Українські музеї вже мають такий досвід. Музейні дитячі центри є дуже ефективним методом для покращення діалогу «музей—дитина». Такі центри створені, наприклад, в музеї ім. Д. І. Яворницького. Дитячий музейний центр із спеціальною композицією для різних вікових дитячих груп, де застосовуються ігрові, театралізовані заходи, комп'ютерна техніка та гуртки-студії, продовжують діяти просвітницькі багатопрофільні програми «Музей і діти», «Музей-школі» для пошкваленого залучення учнів до відвідування музею.

Співробітники музею працюють над тим, щоб Центр дитячого дозвілля не перетворився на розважальну кімнату, де батьки залишали б своїх дітей просто для того, щоб спокійно походити по залах, насолодитися красою минулих епох та дізнатися щось нове про навколишнє середовище. Тому це буде Центр, де діти разом з батьками зможуть розвивати свої таланти, перетворювати дитячу невпевненість «А чи дійсно я зможу це зробити?» у можливість творити та розвиватися. Це можливість не просто сидіти вдома перед телевізором й спостерігати за успіхами інших, а прийти до музею і впевнитись, що це весело, захопливо і цікаво.

## Джерела та література

1. Музей как пространство образования: игра, диалог, культура участия / сост. Н. Копелянская, А. Щербакова. — М., 2012. — 176 с.
2. Борисова М. Культурно-образовательная деятельность музеев // Музей. — 2009. — № 5. — С. 31–36.
3. Музейная педагогика за рубежом: работа музеев с детской аудиторией / сост. и ред. М. Ю. Юхневич. — М., 1997. — 73 с.
4. Сотников С. И. Музей в меняющемся мире (наука и практика) [Электронный ресурс] // Обсерватория культуры. — 2008. — Вып. 2. — Режим доступа: [http://museolog.rsuh.ru/person/sotnikova\\_si.php](http://museolog.rsuh.ru/person/sotnikova_si.php)
5. Емельянов Б. В. В помощь экскурсоводу. — М.: Профиздат, 1976. — 112 с.
6. Музеи: споры о всемирном предназначении // Курьер ЮНЕСКО. — 2007. — № 3.
7. Хадсон К. Влиятельные музеи. — Новосибирск: Сибирский хронограф, 2001. — 194 с.

### The place of the child in the museum

*K. Zelena*

The article refers to the different forms of children's acquaintance with museum, such as clubs, workshops and other activities for younger audiences. After conducting overview tour in the museum exposition children may be confused and it may discourage future visits. During the master-classes such mental functions of the child develop: attention, language, memory, thinking.

**Keywords:** museum activities, workshops, lectures, entertainment, children's museum.